

результати впровадження в різні соціальні практики високих технологій тощо.

Завданням філософських досліджень у цьому контексті є, на нашу думку, широке узагальнення як самих новітніх наукових теорій і технологій з метою передбачення і прогнозування застосування їх у майбутньому, так і наявних соціально-культурних наслідків застосування високих технологій з оцінкою їхнього позитивного і негативного впливу на людину, природу, суспільство, планету загалом. При цьому важливо аналізувати зазначені впливи з позицій соціально-філософського, філософсько-антропологічного, культурфілософського знання й інших філософських дисциплін в їхній діалектичній єдності для спільного виявлення базових для інформаційного суспільства закономірностей, попередження суспільства про можливість небажаних для соціуму наслідків технологічного розвитку сучасної цивілізації.

Список літератури

1. Морен Э. К пропасти? / Э. Морен ; [пер. с франц. Г. Наумовой]. – СПб.: Алетей, 2011. – 136 с.
2. Шеннон Клод Э. Вклад фон Неймана в теорию автоматов / Клод Шеннон // Информационное общество. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – С. 9-22.
3. Дротянко Л.Г. Специфика методологических засобів науки в процесі її інформатизації / Л.Г. Дротянко // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія.

Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1 (23). – К.: НАУ, 2016. – С. 11-15.

4. Астафьева О.Н. Синергетический подход к исследованию современных социокультурных процессов : методологические основания междисциплинарного анализа / О.Н. Астафьева // Постнеклассика : философия, наука, культура : Коллективная монография / Отв. ред. Л.П. Киященко и В.С. Степин. – СПб. : Издательский дом «Мирь», 2009. – С. 564-590.
5. Микешина Л.А. Философия познания. Polemические главы / Л.А. Микешина. – М.: Прогресс-Традиция, 2002. – 624 с.
6. Оноприенко В.И. От междисциплинарности к трансдисциплинарности : новые тренды философии науки / В.И. Оноприенко // Вісник національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія. – Вип. 2 (24). – К.: НАУ, 2016. – С. 22-25.
7. Кримський С.Б. Трансформація методологічної свідомості науки / С.Б. Кримський // Наука та наукознавство. – 1996. – № 3-4. – С. 32-38.
8. Патнэм Х. Философия сознания / Х. Патнэм. – М.: Дом интеллектуальной книги, 1998. – 240 с.
9. Хакен Г. Синергетика: Иерархии в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. – М.: Мир, 1985. – 419 с.
10. Агацци Э. Моральное измерение науки и техники / Э. Агацци. – М.: МФФ, 1998. – 344 с.
11. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы / Ю. Хабермас ; [перевод с нем.]. – М.: Издательство «Весь Мир», 2002. – 144 с.
12. Ченбай Н.А. Соціальні технології в умовах інформатизації (соціокультурний аналіз) / Н.А. Ченбай // Вісник національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія. – Вип. 1 (21). – К.: НАУ, 2015. – С. 82-84.

Л.Г. Дротянко

МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ВЫСОКИХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье осуществляется социально-философская рецепция социокультурных последствий взаимовлияния высоких технологий и междисциплинарных наук в условиях информационного общества. Выявлены положительные и отрицательные стороны этого взаимовлияния, а также особенности взаимодействия когнитивных и инновационных средств естественных, социально-гуманитарных и технических наук в контексте развития информационно-коммуникационных и биотехнологий.

Ключевые слова: междисциплинарные науки, высокие технологии, когнитивный процесс, информатизация, социальные последствия, информационное общество.

L. Drotianko

INTERDISCIPLINARY RESEARCH IN THE CONTEXT OF HIGH TECHNOLOGIES DEVELOPMENT

The article deals with the socio-philosophical reception of the socio-cultural consequences of the interaction of High technologies and interdisciplinary sciences in the conditions of the Information society. The positive and negative aspects of this reciprocal influence as well as the specific features of the interaction of cognitive and innovative means of natural, social-humanitarian and technical sciences in the context of the development of information-communicative and biological technologies are revealed.

Keywords: interdisciplinary sciences, High technologies, cognitive process, informatization, social consequences, Information society.

УДК 1 (091) 155.7

Л.Г. Конотоп

МОДИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТИВНОСТІ В ІСТОРИЧНОМУ РУСІ ЛЮДСТВА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Анотація. Стаття присвячена осмисленню проблеми суб'єктивності як філософсько-релігійознавчої. Виділяються три періоди у становленні концепту «суб'єктивність», а також розкриваються існуючі підходи до цієї проблеми в сучасній філософії.

Ключові слова: суб'єктивність, особистість, суб'єкт, свобода, соціум, реальність, дійсність, релігія, онтологія, нігілізм, індивідуальна свідомість, світогляд, смисл.

Вступ

У сьогоднішній кризі духовності людини набуває значних масштабів. Сучасна людина все більше і більше постає приналежною до онтологічного нігілізму, до віри в астрологічні пророцтва, в магію і передрікання. І в цьому зв'язку сучасна ситуація в Україні потребує нових засад філософсько-релігійознавчого осмислення суб'єктивності. Духовне

життя вимагає розмаїття щодо феноменів духовної культури, постає актуальним розгляд діалектики абсолютних і відносних характеристик у динаміці цінностей та їхнього аналізу в філософсько-методологічному дослідженні форм людської суб'єктивності. Науковий інтерес до проблеми особистості, яка є творцем дійсності й реальності, імперативи збереження особистості у соціумі є свід-

ченням значущості фактору людської суб'єктивності для розкриття кореляційних зв'язків між об'єктивною дійсністю і формами суб'єктивної реальності. У сучасному житті все більше актуалізується поняття «віртуальна реальність», випадковість і можливість в аспекті синергетичного світогляду постають визначальними формами буття людини, її спрямованості на творчість і свободу. Визначення форм буття у межах комунікативного дискурсу набуває великого значення для практики спілкування між окремими людьми, націями, народами, віруючими і невіруючими.

Постановка завдання

Виходячи із вищезазначеного, метою цієї статті є розкриття «складових» поняття «суб'єктивність», динаміки його змістів та смислів.

Основна частина

Суб'єктивність як така починає розглядатися Августинем, Р. Декартом, Б. Спінозою, Г. Гегелем, представниками французького екзистенціалізму, мислителями російської традиції філософування кінця XIX – початку XX ст. та іншими. До сучасних тенденцій у розгляді суб'єктивності слід віднести, по-перше, теорію суб'єктивності як енергії. До цієї теорії безпосередній стосунок має французький мислитель Ж. Дельоз, який розглядає суб'єктивність як «енергію, що випромінюється» і російський філософ С. Хоружий, який визначає суб'єктивність як «потік енергій», що структуровані у певний спосіб. По-друге, висвітлення суб'єктивності як пасивності (Е. Левінас, М. Анрі). По-третє, розгляд суб'єктивності як афектів і мрій людини (Ф. Гиренок, Б. Марков та ін.). Щодо проблеми співвідношення суб'єкта і суб'єктивності, то тут слід виділити два підходи. Перший підхід репрезентовано сучасними французькими постмодерністами, які вважають за необхідне повернення суб'єкта до філософії, оскільки в межах усвідомлення суб'єктивності як абсолютної свободи і, головним чином, свободи від суб'єкта, людина, з одного боку, втрачає можливість власної ідентичності й повинна повсякчасно долати перешкоди, що створюються соціумом, для того щоб відчути себе існуючою; а з іншого боку, людина виявляється замкненою всередині власної суб'єктивної ідентичності й не може відшукати точок оперття для розмислів та дій (А. Рено, Ю. Крістева, М. Фуко, Ж. Дерріда та ін.). На нашу думку, таке ставлення до вищезазначеної проблеми не висвітлює її в декартівському розумінні, а суб'єкт виявляється носієм певної автономії.

Другий підхід – це розгляд цілісності людини та її безпосереднього зв'язку з Богом, людьми, світом. Джерелом такого підходу є християнська традиція і погляди російських релігійних філософів – С. Булгакова, М. Бердяєва, Вол. Соловйова, С. Трубецького, П. Флоренського, С. Франка. Для представників російської традиції філософування кінця XIX – початку XX ст. людина виступала, з одного боку, наявним суб'єктом, а з іншого – «образом Божим», тобто йдеться про глибинну суб'єктивність, завдяки якій людина є пов'язаною з Богом і Універсумом. У радянські часи дослідник Г. Батіщев обґрунтував положення про не редукований і не від-

чужений стрижень самості людини, а інший вчений – М. Трубніков – про несоціальну природу сутності людини. Серед сучасних представників такого підходу слід виділити російського філософа П. Гуревича, який на матеріалах філософської антропології й психоаналізу висвітлює необхідність співвіднесення будь-якого положення, будь-якої структури з людиною як такою, в її цілісності й неподільності. Важливим є те, що П. Гуревич наголошує на неможливості існування суб'єктивності поза суб'єктом, оскільки поза суб'єктом неможливим є пізнання, як і без суб'єкта не існує суб'єктивності. Й по-третє, розгляд можливості мислення поза суб'єктом і поза суб'єктивністю. Людина при цьому виступає як носій, матеріал, на основі якого є можливим мислення (Б. Спіноза, Г. Гегель). Завдяки єдності суб'єкта і субстанції у межах такого підходу стає можливим розуміння свідомості як понадлюдської (К. Поппер, Е. Ільєнков, В. Лекторський). Окремо необхідно виділити теорію трансгуманізму, яка вважає можливим перенесення людської свідомості в машину (Н. Борстром і Д. Пірс).

Слід також зазначити, що у XX ст. філософська думка репрезентує одне з ключових понять суб'єктивного – це поняття смислу. Головним, вочевидь, є розкриття способу існування смислу як суто суб'єктивного явища, тобто способу його переживання, виявлення його проявів у сфері суб'єктивного, а також відношення до інших феноменів суб'єктивного. Справа полягає в тому, що дотепер проблема смислу розглядалася в межах логіки, де йдеться про смисл висловлювань, що формуються в природній чи штучній мовах. Вперше теорія смислу в логіці була запропонована в кінці XIX ст. Г. Фреге. Пізніше проблему смислу аналізують такі відомі вчені, як Р. Карнап, Р. Монтегю, Б. Рассел та ін. Більшість дослідників вважають, що смисл виникає з початкової взаємодії внутрішнього і зовнішнього. На нашу думку, перехід зовнішнього на внутрішній план людини і виступає смислом як таким. Іншими словами, людина вибирає та обирає зі світу те, що узгоджується з її внутрішніми уподобаннями, з її установками. Так, наприклад, існує необхідність священного для збереження особистісного начала в світі, який сьогодні секуляризується. Релігія як соціокультурна інституція містить у собі багато суперечностей, оскільки вона має соціальну тенденцію в плані відчуження людини в якості відносної модальності й гуманістичну тенденцію щодо надання абсолютної модальності цінностям особистості. Життя і вдосконалення людини, її розвиток вимагають ресакралізації форм людської суб'єктивності, доповнення відносної форми людського буття-свідомості («Dasein» М. Гайдеггер [3]) формою абсолютною. Американський психолог А. Маслоу обґрунтовує механізми розвитку особистості у понятті «самоактуалізація» [2]. Він наголошує, що самоактуалізація потребує усвідомлення нескінченних можливостей розвитку. Сутність цих можливостей криється в тому, що вони мають сакральний характер. У такий спосіб американський вчений переводить само-актуалізацію на релігійний план розгляду. Для самоактуалізації необхідна ресакралізація, яка висвітлює інтенціональність в ас-

пекті вічності та спрямованості до Абсолюту. Ресакралізація ґрунтується на здатності людини бачити сакральне, вічне, символічне, переходити від відносного до абсолютного.

На нашу думку, в зв'язку з аналізом концепту «суб'єктивність» слід також звернути дослідницьку увагу на три періоди європейської метафізики – Античність, Середньовіччя і Новий час. Ці три періоди є певною проекцією однієї зі складових структури суб'єктивності. Доба Античності репрезентує експлікацію структури суб'єктивності у наявно-тілесному, речовому, в естетизації уявлення про Космос (О. Лосев). Буття в Античності усвідомлюється в його природності. Значущими характеристиками самої природності виступають обмеженість у просторі, горизонтальність, циклічність часу, які висвітлюють речовий, тілесний план космоцентричної доби Античності як план експлікації дійсної сторони структури суб'єктивності. У наступну добу – добу Середньовіччя суб'єктивність репрезентує себе в ідеальній, трансцендентній духовності, яка є свідченням буття Бога. Загальним центром для свідомої дії через волевиявлення є його. Під впливом певних сил воно поступово розвивається в діючу силу. Але цей процес спочатку відбувається не в колективі, а у окремих автономних, видатних індивідів, типових носіїв колективної свідомості. Вони – лідери, за якими слідує група. Ритуальний шлюб між богом та богинею землі, між царем та царицею, стає прикладом шлюбу для інших членів колективу. Безсмертна душа божественного царя Озириса стає безсмертною душею кожного єгиптянина, душа Христа стає Христовою душею кожного християнина. Відбувається переакцентація з дійсного тіла, речовості як такої на ідеальний дух, що й водночас фіксує їх різницю. Така переакцентація маніфестує процес субстанціалізації Логосу в переході циклічного часу в час лінійний і спрямований час всієї історії, а також розуміння речі як символу Божественної сутності.

Номіналістична символічність, ієрархія Буття, лінійне і спрямоване розгортання історичного часу геоцентричного Середньовіччя – все це й виступає проекцією ідеальної сутності людини, коли значущою постає створення світу, всього існуючого зі Слова. Ідея вербальної креації світу надає пріоритет духу, який виступає свідком Божественної Присутності, перед тілом, тілесністю, плоттю. Так, наприклад, романи артурівського циклу насичено різноманітними алегоріями та символами. Пригоди лицарів у таємничих лісових пушах, їхні поєдинки з невідомими напасниками, несподівані зустрічі з ченцями-відлюдниками чи прекрасними дамами, – все це, крім прямого змісту, має ще й прихований від непосвяченого потаємний сенс. Але найбільш загадковим із усіх символічних предметів є святий Грааль.

У романах про короля Артура він є дорогоцінною чашею, або келихом, що містить у собі кров Ісуса Христа, зібрану з Його ран Йосифом Ариматейським. А до того ця чаша служила для причастя під час першої літургії, коли Ісус та Його учні зібралися для Потаємної вечері. Грааль має чудодійну силу виликовувати людей від найтяжчих хвороб, змінювати дух і тіло, годувати найвишуканішими стравами.

Сто п'ятдесят лицарів вирушили на пошуки Граалю, але лише зовсім небагато з них змогли до нього наблизитися і тільки одному дозволено було, знявши хустинку, яка завжди ховала чашу від людських поглядів, зазирнути у святий келих і пізнати таємницю Граалю, що її не можна висловити жодною мовою. Це був лицар Галаад. Щойно він пізнав таємницю святої чаші, як відчув наближення смерті, висповідався, причастився й помер. Певна неясність і небезпечність, – разом із безперечними позитивними якостями Граалю, – ставить його в ряд предметів-табу, неприступних для звичайних смертних і лише частково зрозумілих для посвячених. Що ж стосується походження цього образу, то, крім його християнської «лінії», яка веде початок від апокрифічних Євангелій, дослідники вказують на лінії, поперше, кельтську, маючи на увазі міфологічний казан, який насичує людей найліпшим м'ясом, і по-друге, давньогрецьку, згадуючи про відомий ріг Амальтеї, або ріг достатку. Намагаючись зрозуміти походження назви «Грааль», мовознавці вдавалися до різноманітних зіставлень. «Сан Грааль» (святий Грааль) виводили з вислову «санґ реаль», тобто «справжня кров» Ісуса Христа, порівнювали Грааль з ірландським словом «кріоль» – «кошик достатку» та ін., але жодне з цих пояснень не визнане задовільним. Святий келих є секретом Духу, Духовності й зберігає свої секрети й дотепер.

Новий час – це такий період, у якому суб'єктивність звільняється від власних проєкцій об'єктивного плану і досягає іманентної істини, своєї самосвідомості, яка відкриває саму себе в ідеальності математичного символу. Центр диференціації ідеального й реального постає третьою складовою структури суб'єктивності. Проекцією цього центру й виступає математичний символ, який стає ґрунтом *mathesis universalis*. Фундатор німецької класичної філософії І. Кант у схемі суб'єктивності, яку він обґрунтовує, виділяє саме ті складові: по-перше, логічну складову («чистий розсудок»); по-друге, естетичну («чуттєвість»); по-третє, практичну («чистий розум»). На відміну від І. Канта, Г. Гегель по-іншому визначає ту ж саму схему. По-перше, йдеться про те, що внутрішнє або ідеальне позначається як «у-собі-буття», зовнішнє або реальне Г. Гегель визначає як «для-себе-буття», а центром, що їх розрізняє – «у-собі й для-себе буття». В такий спосіб, прояснення зв'язку цих трьох періодів у контексті аналітики єдиної та безперервної структури суб'єктивності залишається проблемою як історії філософії, так і проблемою психології, релігієзнавства, культурології та ін.

Також слід зазначити, що сучасна ситуація демонструє відсутність обґрунтованості та ясності онтологічного, гносеологічного, історико-філософського характеру в описуванні переходу від класичної конструкції суб'єктивності до некласичної реконструкції. Різноманітні школи і концепції, що створили власні теорії суб'єктивності – феноменологія, марксизм, психоаналіз, екзистенціалізм, структуралізм та ін., безперечно, окреслили проблемне поле основи такого переходу, але залишають не проясненою межу, в якій розчиняється центр самої суб'єктивності. Йдеться, отже, про необхідність екстраполяції статичної структури суб'єктивності на

динамічний процес становлення і розгортання суб'єктивності впродовж усієї історії європейської метафізики. Окрім іманентних ресурсів трансформації суб'єктивності цьому сприяли і обставини зовнішнього плану. Глибинні потрясіння в сфері культури, економіки, політики, науки, державного устрою, тотальна переоцінка цінностей в сфері моралі, геополітичне протистояння Заходу і Сходу, масові міграційні процеси – все це пов'язано, перш за все, з кризою суб'єктивності людини. І ця криза представлена достатньо широко – це й «нігілізм» Ф. Ніцше; і «математизація природи» Галілеєм, про яку пише Е. Гуссерль у праці «Криза європейських наук»; і «забуття буття» М. Гайдеггера; психопатологія З. Фрейда, яка «сходиться» з лінгвістичними положеннями Ф. Соссюра у структурному психоаналізі, відкриває роль культурного символу, з його структурою, що вічно повертається.

Сьогодні можна говорити про кореляцію глобальних проблем світу й соціуму та розколотості, деструкції суб'єктивності сучасної людини.

І, в цьому процесі, значну роль відіграє наука загалом і філософія, зокрема. Відома українська дослідниця Л. Дротянко у статті «Функціональні трансформації класичної науки в інформаційному суспільстві» зазначає: «У процесі переходу науки від некласичного до постнекласичного етапу суттєво посилюється її соціальна функція. Дослідники так чи інакше змушені торкатися не лише проблеми істинності одержаних знань, але й оцінювати їхній вплив на зміну соціальних умов існування кожної людини та суспільства загалом. Тобто ставиться завдання виявити рівень економічної, а також соціально-культурної ефективності наукових знань» [1, с. 14]. Сьогодні важливо усвідомити, з чим саме пов'язана криза суб'єктивності людини, чому можливим стало роз'єднання суб'єкта і суб'єктивності? Ці питання є важливими не тільки для сучасної філософії, але й для релігійної антропології, етики, культурології.

На нашу думку, обґрунтованим є підхід до суб'єктивності відомого французького філософа Р. Декарта. Р. Декарт у добу Нового часу був прибічником онтологічного аргументу, проголосив активність суб'єкта, який пізнає, і наголошував, що людина сама здатна довести існування Абсолюту. Тому і сам онтологічний аргумент у філософії Р. Декарта відходить від теоцентризму і переходить до антропоцентризму, а ідея Бога, його існування є самоочевидною і безсумнівною. Французький філософ розпочинає доведення не з поняття про Бога, як це робить, наприклад, Ансельм Кентерберійський, а з ідеї, він апелює до інтуїції людини. Окрім того, прозорість ідеї існування, на думку Р. Декарта, можна побачити завдяки світлу і на його тлі, але самі по собі – ні ідея, ні поняття – не є джерелом світла. І, якщо суб'єкт – це той, хто є самоочевидним у своєму існуванні та виступає основою власних дій і основою для пізнання світу, то під «суб'єктивністю» ми розуміємо в людині те, що не має очевидності, тобто те, відносно чого неможливим є суб'єкт – ілюзії, перцепції, симуляції та ін., тобто ті видимості, що відтворюються у свідомості людини, поза суб'єктом.

Сьогодні існують певні напрями, які по-різному розглядають кореляцію суб'єктивності й суб'єкта.

По-перше, ці два поняття не розрізняються. Суб'єкт є носієм суб'єктивності, тобто таким, який сприймає об'єктивний світ. Цей підхід має своїм джерелом філософію Просвітництва і Нового часу. На сучасному етапі можна говорити про сприйняття світу в межах класичного ідеалу раціональності, в якому уявлення про речі є частиною суб'єктивного сприйняття (М. Мамардашвілі, Е. Соловйов, В. Швирьов та ін.). По-друге, виділяються так зв. «об'єктивні структури». До так структур приналежними є мова (Ю. Крістева, Ж. Дерріда, Ж. Лакан та ін.; дискурс (М. Фуко); наративи (Р. Рорті, О. Макінтайр, Ч. Тайлор); випадкова подія (А. Бадью). В такий спосіб суб'єктивність і виявляється взаємопов'язаною із соціальною, політичною і культурною дійсністю, діє на людину зовнішньо. Очевидно, що суб'єктивність є переводом зовнішнього світу на внутрішні переживання людини, її думки, мрії, прагнення та ін.

Існує й такий підхід, який демонструє існування суб'єктивності як такої, коли суб'єкт не потрібен. Джерелом такого підходу є філософія А. Шопенгауера і Ф. Ніцше. Воля не потребує суб'єкта для того, щоб існувати. Суб'єкт виступає як зайвий по відношенню до суб'єктивності, він обмежує її свободу. Як ми зазначали вище, сучасна філософія виявляє кризу ідеї суб'єкта. Така криза пов'язана з усвідомленням людиною того, що вона неспроможна здійснити свої бажання та прагнення. Це відбувається через те, що моє бажання виявляється бажанням Іншого, але не моїм бажанням, або воно не реалізується взагалі. Людина перестала виконувати функцію дії й пізнавальну функцію. Отже, не випадковим є сучасне розрізнення між діючим суб'єктом, який керується соціальними наказами і установками, який втратив власну очевидність, і суб'єктивністю, яку інтерпретують, як замкнену всередині мрій, ілюзій, сублімацій. Розрив між суб'єктом і суб'єктивністю, з одного боку, дозволяє когнітивним наукам розробляти проект людини як логічно-зрозумілої, її сутність можна концептуалізувати та відтворити на неорганічному матеріалі. З іншого боку, такий розрив в інтерпретаціях цих двох понять – «суб'єкта» і «суб'єктивності» породжує концепції людини як чистої й неструктурованої енергії, самості, яка є пасивною і суто мрійливою. Ми ще раз підкреслюємо, що позитивним виявився відхід філософії ХХ ст. від «суб'єкт-об'єктивних» відносин та її спрямованість до аналізу та обґрунтуванню суб'єктивності.

Поруч із цим, слід зазначити, що і актуальна, миттєва, і часова цілісність «я» виявляються смисловою цілісністю – єдністю смислу, що просякає суб'єктивні, чуттєві стани у часі послідовно. З такої точки зору, «я» – це сфера суб'єктивного, що береться в аспекті її над-часової єдності, причому смислової єдності. Іншими словами, «я» тотожне не наявному стану суб'єктивної сфери, а всій послідовності суб'єктивних станів, що пов'язані єдиним смислом. Наприклад, роман Ф. Достоевського «Брати Карамазови» – це весь твір загалом, а не окрема глава чи сторінка. На нашу думку, а не коректно говорити про «я» як про щось актуально існуюче або говорити про наявні стани «я». «Я» виступає як

таке, що перебуває поза часом, є чимось всеохоплюючим і приналежить «тепер» тільки остільки, оскільки останнє входить до «я» в якості елементу. Водночас, єдиний смисл, який поєднує послідовні стани свідомості в єдине ціле – це й є реальною особистістю, яка розуміється як жива, духовна, надчасова (яка перебуває у вічності) «істота», ідеальний «організм». Особистість – це, по суті, є сферою суб'єктивного, що береться у всій її повноті. Специфіка конкретної особистості визначається її смисловим устроєм, тобто «устроєм» її індивідуального «смислового поля».

Висновки

Розуміння особистості як онтологічно наявної, яка присутня у складі буття сутності, в будь-якому випадку, є несумісним з «актуалізмом», тобто такою точкою зору, яка вважає, що в дійсності існує тільки те, що існує «тепер», у сучасному. Дійсно, особистість, вочевидь, не є миттевістю, вона проявляється

тільки в часі, днях, місяцях, роках. Сукупність індивідуальних смислів, або сукупне знання, що міститься в сфері суб'єктивного, і можна позначити як «я-ідею». Особистість й є «я-ідеєю», але інтерпретації «я-ідеї» як дійсної емпіричної особистості викликають певні труднощі. З одного боку, «я» є незмінним, тожним самому собі, а з іншого боку, дійсна емпірична особистість – це така особистість, яка постійно і безперервно змінюється, розвивається.

Список літератури

1. Дротянко Л.Г. Функціональні трансформації класичної науки в інформаційному суспільстві / Л.Г. Дротянко. – Вісник НАУ. – Серія: Філософія. Культурологія. – 2016. – № 2 (14). – С. 14-18.
2. Маслоу А. Психологія бытия / А. Маслоу. – М.: «Рефл-бук» – К.: «Ваклер», 1997. – С. 16-82.
3. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления / М. Хайдеггер ; [пер. с нем. и комм. В.В. Библихина]. – М.: Республика, 1993. – 447 с.

Л.Г. Конотоп

МОДИФИКАЦИЯ СУБЪЕКТИВНОСТИ В ИСТОРИЧЕСКОМ ДВИЖЕНИИ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

Статья посвящена осмыслению проблемы субъективности как философско-религиоведческой. Выделяются три периода в становлении концепта «субъективность», а также раскрываются существующие подходы к этой проблеме в современной философии.

Ключевые слова: субъективность, личность, субъект, свобода, социум, реальность, действительность, религия, онтология, нигилизм, индивидуальное сознание, мировоззрение, смысл

L. Konotop

MODIFICATION OF SUBJECTIVITY IN HISTORICAL MOVEMENT OF MANKIND

The article is devoted to comprehension of the problem of subjectivity as a philosophical and religious problem. There are three periods in the development of the concept of "subjectivity", as well as revealing the existing approaches to this problem in modern philosophy.

Keywords: subjectivity, personality, subject, freedom, society, reality, religion, ontology, nihilism, individual consciousness, worldview, meaning

УДК 16

В.И. Оноприенко

NBICS-ТЕХНОЛОГИИ И РИСКИ ОБЩЕСТВА ЗНАНИЙ

Институт исследований научно-технического потенциала и истории науки им. Г.М. Доброва НАН Украины

Аннотация. В статье раскрыта природа новейших мегатехнологий: инфо-, био-, нано-, когнитивных и социогуманитарных, усиливающиеся эффекты их совокупного применения и рискогенность общества знаний.

Ключевые слова: высокие технологии, общество знаний, NBICS-технологии, биологическое и социальное конструирование, риски для общества и человека.

Введение

Словосочетания «новые технологии», «инновационные технологии», «высокие технологии» широко распространены. Употребление этих слов даже избыточно и не всегда осмыслено. Так бывает всегда, когда происходит ломка понятий. Нынче она связана с кардинальным переходом к новым общественным отношениям. В основе явления «новой экономики», связанного с третьей промышленной революцией, лежит переход от индустриальной экономики к экономике научных знаний, в которой главным источником стоимости является научное и программное обеспечение, а не производственные мощности (станки, оборудование и т. д.). Основная особенность программного обеспечения состоит в том, что его первоначальная стоимость очень высока, однако последующие копии стоят намного меньше. Экономия за счет воспроизводства в

сочетании со взаимодополняющими отношениями между различными типами знания способствуют беспрецедентному росту уровня производительности. Цифровые технологии и новые средства коммуникации, беспроводная телефония и Интернет подкрепляют это повышение доходов, снижая затраты на воспроизводство практически до нуля и способствуя мгновенному глобальному распространению.

Для обозначения этого нового этапа развития общества есть много названий. Общество знаний – одно из них. Общество знаний характеризуют как динамично развивающееся общество, качественное своеобразие которого определяется действием совокупности факторов, включающей следующие: широкое осознание роли знания как условия успеха в любой сфере деятельности; наличие (у социальных субъектов разного уровня) постоянной потребности в новых знаниях, необходимых для